

จิตว่างในทัศนะของท่านพุทธทาส

นายปรีชา มานะวานิชเจริญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2540

ISBN 974-638-937-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

T ๑๗๙๓๘๙๗๘

BUDDHADASA'S VIEW ON EMPTY MIND

MR. PREECHA MANAVANICHAROEN

A Thesis Submitted in Partial fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Philosophy

Department of Philosophy

Graduate School

Chulalongkorn University

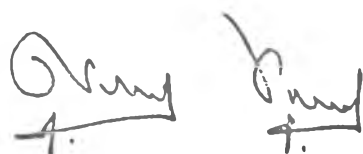
Academic Year 1997

ISBN 974-638-937-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : จิตว่างในทัศนะของท่านพุทธทาส
โดย : นายปรีชา มานะวานิชเจริญ
ภาควิชา : ปรัชญา
อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมภาร พรมทา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศ. นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชุตินวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รศ. ดร. สุวรรณมา สถาอานันท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผศ. ดร. สมภาร พรมทา)

..... กรรมการ
(ศ. ปรีชา ช้างขวัญยืน)

C710596 : MAJOR PHILOSOPHY

KEY WORD: BUDDHADASA/EMPTY MIND

PREECHA MANAVANICHAROEN : BUDDHADASA'S VIEW ON
EMPTY MIND. THESIS ADVISOR : ASSIST. PROF. SOMPARN
PROMTA, Ph.D. 63 pp. ISBN 974-638-937-8

According to Buddhadasa, the empty mind means the state of mind which free from getting a hold of egoism and all desires. Thus the mind is full of wisdom, can realize the reality of the world that it is naturally empty. We cannot get anything as the self at all.

His concept of the empty mind is upon the base of belief that all minds are brilliant. There is the potentiality to be enlightened in everybody.

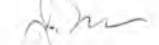
It is said that one can attain the enlightenment in his lifetime if he has completely sufficient factors. Furthermore, the concept of the empty mind is the reflection of the attempt to interpret and apply the essence of Buddhadhama into the useful purposes in one's way of life, eventhough an ordinary man. But Buddhadasa's presentation and his advices for working while practicing Dhamma at the same time are not accepted by the principal Theravada because of the different beliefs. According to the principal Theravada, each one is unequal in potentiality of enlightenment because of inequality in plentiful goodness in the past worlds. Moreover, one cannot practice Dhamma and do any work at the same time.

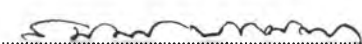
So the empty mind is impossible for one who has not been enlightened. However, in my point of view, though practicing along with the concept of the empty mind can release only some suffering in sometime, it is a great deal of usefulness. Especially, when Buddhasa advised common ways to practice in common lives, it is the great responsiveness toward the Lord Buddha's intention to give usefulness from Buddhadhama to human being.

ภาควิชา.....ปรัชญา.....

สาขาวิชา.....ปรัชญา.....

ปีการศึกษา.....๒๕๔๐.....

ลายมือชื่อนิติต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. สุวรรณ สถาอานันท์ หัวหน้าภาควิชาปรัชญา และศาสตราจารย์ปรีชา ช้างขวัญยืน ซึ่งทั้งสามท่านได้กรุณาให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวิจัย

ผู้วิจัยจึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสามท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่	
๑. จิตว่างในทัศนะของท่านพุทธทาส.....	๑
๑.๑ โลกกับธรรมชาติของสิ่งทั้งปวง.....	๒
๑.๑.๑ โลกตามความหมายของท่านพุทธทาส.....	๒
๑.๑.๒ ความเป็นจริงเกี่ยวกับโลก.....	๓
๑.๒ จิต : ธรรมชาติดั้งเดิมและการปรุงแต่ง.....	๔
๑.๒.๑ จิตประภัสสร : รากฐานของความว่าง.....	๔
๑.๒.๒ จิตกับการปรุงแต่ง.....	๖
๑.๓ จิตว่างในเชิงทฤษฎี.....	๖
๑.๔ จิตว่างภาคปฏิบัติ.....	๗
๑.๔.๑ จิตว่างกับการปฏิบัติทั้งหมดของพุทธศาสนา.....	๗
๑.๔.๒ จิตว่างเป็นเรื่องที่อยู่ในวิสัยปฏิบัติแม้สำหรับปุถุชน....	๘
๑.๔.๓ จิตว่างกับการประยุกต์ใช้ในการทำงานประจำวัน.....	๑๒
๑.๕ สรุปใจความสำคัญของแนวคิดเรื่องจิตว่าง.....	๑๕
๒. จิตว่างกับประเด็นโต้แย้ง.....	๒๔
๒.๑ ปัญหาเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับพื้นฐานของจิต.....	๒๓
๒.๒ ปัญหาเรื่องโลกียะ-โลกุตระ.....	๒๗
๒.๓ ปัญหาเรื่องพระนิพพานและกระบวนการนำไปสู่ การบรรลุธรรม.....	๓๐
๒.๔ ปัญหาเรื่องการขัดต่อวิถีปุถุชนและไม่อยู่ในวิสัยปฏิบัติ.....	๓๕
๒.๕ ปัญหาเรื่องภาษาคน-ภาษาธรรม.....	๔๑
๒.๖ ปัญหาเรื่องปฏิเสธสมุปบาทกับหลักอนัตตา.....	๔๔

	หน้า
๓. สรุป : การวิเคราะห์ ตรวจสอบและประเมินแนวคิดเรื่องจิตว่าง.....	๕๒
๓.๑ การสอบทานเรื่องจิตประภัสสร.....	๕๓
๓.๒ จิตว่างกับการบรรลุธรรม.....	๕๖
๓.๓ จิตว่างกับแนวทางปฏิบัติรูปพระพุทธศาสนา.....	๕๗
๓.๔ สรุปผลการวิจัย.....	๖๐
รายการอ้างอิง.....	๖๑
ประวัติผู้เขียน.....	๖๓